

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1943 kl. 9 f. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående vidtagande av åtgärder för en effektiviserad yrkesvägledning för ungdom.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 96, av herrar *Näsström* och *Sten* har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att skyndsamma åtgärder vidtagas för en effektiviserad yrkesvägledning för ungdom i enlighet med i motionen framförda synpunkter.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Yttranden. En med förevarande motion likalydande har väckts inom andra kammaren (II: 219) och för behandling hänvisats till dess första tillfälliga utskott, som i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över motionen från skolöverstyrelsen och statens arbetsmarknadskommission samt berett tillfälle för Fredrika Bremerförbundet, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Folkpartiets ungdomsförbund, Svenska landsbygdens ungdomsförbund och Ungsvenskarnas riksförbund att inkomma med yttranden. Av dessa yttranden har utskottet tagit del.

Skolöverstyrelsen delar motionärernas uppfattning att frågan om yrkesvalet är ett synnerligen viktigt ungdomsproblem och därjämte en betydelsefull samhällsekonomisk faktor. Det kan med rätt påstås att yrkesvägledningen hittills i vårt land varit bristfällig, men den har dock ingalunda helt saknats. Bland hittills av det allmänna vidtagna åtgärder i orienterande syfte kan nämnas att en utförlig redogörelse för Sveriges ungdomsskolor utarbetats och att på några större orter utges tryckta häften med upplysningar om olika utbildningsvägar, utgående från folkskolan. Vidare ha »Riktlinjer» med uppgifter angående fordringarna för tillträde till olika levnadsbanor utgivits av skolöverstyrelsen till lärjungarnas ledning vid val av ämneskombinationer å det differentierade gymnasiet. Bland orienteringarna i bokform i yrkesvalsfrågan kan nämnas Svensk studentkalender, som utgivits av Sveriges förenade studentkårer med bidrag av statsmedel. Här till komma av skolöverstyrelsen på olika tider utsända cirkulärskrivelser rörande de tekniska läroverken och den kompetens, som åtföljer avlagd relaxamen m. fl. cirkulär.

Vad som sålunda gjorts på detta område har emellertid icke haft den systematiska karaktär, som är önskvärd och behövlig, och bl. a. har saknats dels en total överblick av arbetsmarknaden, dels allsidiga yrkesmonografier, dels ock en för allmänheten lättillgänglig individuell rådgivning.

Hela frågan om yrkesvägledning har emellertid genom kristidsförhållandenas tryck kommit i ett helt annat läge i och med tillkomsten av statens arbetsmarknadskommission. I viktiga avseenden har kommissionen enligt sin instruktion arbetsuppgifter, som på det närmaste sammanhöra med förutsättningarna för en effektiv yrkesvägledning. Kommissionen har också genom arbetsförmedlingarnas ungdomsavdelningar i viss mån tagit upp frågan om yrkesvägledning och anställt särskilda personer för direkt yrkesrådgivning åt de unga. Utöver vad som sålunda upptagits av kommissionen synes kvarstå såsom väsentligt för den i motionen påyrkade yrkesvägledningen dels utbildning av en speciell yrkesvägledarkår och anordnande av kurser för lärare och läkare, dels åtgärder för anlagsundersökningar och läkarundersökningar. En anlags- och fallenhetsprövning skulle vara en värdefull tillgång, men intet torde hindra att arbetsmarknadskommissionen organiserar även denna detalj. Skolöverstyrelsen finner det naturligtast att kommissionen får fortsätta och i motionernas anda ytterligare utveckla sin verksamhet som organ för den offentliga yrkesvägledningen.

Statens arbetsmarknadskommission ger först en historik över hur frågan om åtgärder till befrämjande av de ungas yrkesval och arbetsanvisning utvecklats i samband med den offentliga arbetsförmedlingens utveckling, d. v. s. sedan år 1906. Skolbarnsförmedlingar inrättades från början i åtskilliga städer, men de kommo icke att motsvara de förväntningar man ställt på dem. Nya effektiviseringsåtgärder planerades men skötos åt sidan till efter världskriget 1914—1918. Efter fredsslutet följde skolväsendets utbyggnad med praktiska ungdomsskolor och fortsättningsskolor och kravet skärptes på yrkesorientering åt ungdomen. Vid 1928 års riksdag var frågan om åtgärder för underlättande av ungdomens yrkesval och arbetsanvisning uppe till behandling och riksdagen beslöt ett anslag för ungdomsförmedlingarnas understödjande. Samarbete mellan skola och arbetsförmedling förordades och samarbetskommittéer med representanter för skola och arbetsförmedling men även för hantverk och industri, folkbildningsorganisationer m. fl. bildades. Ungdomsarbetslöshetsakkunniga förordade i sin år 1933 avgivna promemoria beträffande ungdomsarbetsförmedlingsverksamheten att de på vissa orter vidtagna anordningarna med särskilda rådgivande samarbetskommittéer borde utbyggas och effektiviseras. 1934 års arbetsförmedlingslag öppnade nya utvecklingsmöjligheter för ungdomsförmedlingar och med stöd av rikligare statsbidrag vidtogos på ett antal orter en rad åtgärder för att effektivisera ungdomsförmedlingsverksamhet och utbygga den i yrkesvägledande riktning. Vid krigsutbrottet hämmades utvecklingen på de flesta håll, men då arbetsmarknadskommissionen år 1940 övertog den centrala ledningen av arbetsförmedlingsverksamheten kommo emellertid även ungdomsförmedlingsverksamheten och yrkesvägledningsfrågorna att ägnas större uppmärksamhet. En konsulent för dessa frågor knöts till kommissionen och denna igångsatte våren 1941 ett omfattande organisationsarbete på yrkes-

vägledningens område. Kommissionen har med anledning av de i motionen framförda synpunkterna låtit utarbeta en särskild promemoria angående yrkesvägledning och anlagsorientering, vari en redogörelse lämnas för kommissionens organisationsarbete och student- och ungdomsförmedlingarnas verksamhet på detta område samt för de viktigaste erfarenheterna av den hittills bedrivna verksamheten. Kommissionen framhåller att den yrkesvägledande verksamheten inom kommissionen hittills till stor del haft karaktären av en försöksverksamhet, som ännu är behäftad med vissa brister, men kommissionen vill på allt sätt söka avhjälpa dessa för att kunna giva ungdomen en verkligt effektiv yrkesvägledning. Kommissionen ingår därefter på de av motionärerna framförda kraven och synpunkterna, innefattade i sex angivna moment. Beträffande 1) *yrkesmonografier och yrkesregister* är man inom kommissionen sysselsatt med uppläggning av ett kortregister över alla yrken. Ett mycket stort yrkesbeskrivande material har redan insamlats och det är meningen att ställa vissa partier av detta material till förfogande för yrkesväglarna. Beträffande 2) *översikt av arbetsmarknaden i dess helhet* framhåller kommissionen att det är en förutsättning för att de arbetsförmedlande organen skola kunna fylla sin uppgift att de kunna överblicka arbetsmarknaden i stort. Genom specialutredningar har kommissionen dessutom försökt utröna framtidsutsikterna på vissa yrkesområden. Rörande 3) *allmänna upplysningar i skolorna om yrkesvärlden* ha på vissa håll betydelsfulla insatser gjorts från lärarhåll i nämnt avseende. På kommissionens initiativ har dessutom under senaste tid upplysningsverksamhet i det syfte motionärerna ange bedrivits i skolorna och kommissionen har för avsikt att successivt utbygga denna del av verksamheten. Rörande 4) *åtgärder för utrönande av den avgående skolungdomens fallenhet för olika arter av yrkesarbete samt läkarundersökningar i samband härmed* framhåller kommissionen att erfarenheterna anvisa flera olika vägar för erhållande av uppfattning om individens fallenhet för olika arter av yrkesarbete. Samtliga dessa vägar utnyttjas av yrkesvägledningen, med undantag dock för den speciella form av anlagsorienterande prov, som bygger på experimentalpsykologisk teknik. De experimentalpsykologiska metoderna förmå klarlägga endast vissa sidor av den anlagsmässiga utrustningen och kunna följaktligen icke ersätta utan endast i vissa avseenden komplettera de övriga metoder som stå yrkesvägledningen till buds. I fråga om 5) *individuell vägledning* erinrar kommissionen om att sådan åsyftas i den av ungdomsförmedlingen bedrivna verksamheten. Vad angår 6) *utbildning av en speciell yrkesvägledarkår* framhåller kommissionen att den icke ansett sig böra taga sådant initiativ, då det mest ändamålsenliga torde vara, att yrkesväglarens och arbetsförmedlarens uppgifter fullgöras av en och samma person. Kommissionen har nedlagt avsevärd möda på att få arbetsförmedlarna skickade för yrkesvägledningen.

Sammanfattningsvis konstaterar kommissionen att den av kommissionen

organiserade yrkesvägledningsverksamheten till såväl syftemål som metoder i huvudsak motsvarar de synpunkter och önskemål, som motionärerna framställa.

Fredrika Bremerförbundet instämmer i stort sett i de synpunkter, som utvecklats i motionen.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund hänvisar till att förbundet under de senaste tio åren ägnat särskilt intresse åt de spörsmål, som gälla ungdomens sociala ställning i det moderna samhällslivet och därvid även beaktat vikten av yrkesutbildning och yrkesrådgivning. I ett utarbetat socialt ungdomsprogram har förbundet fixerat sin uppfattning i fråga om denna angelägenhet på följande sätt: »Anlagsorientering och yrkesrådgivning uppbygges under samarbete mellan arbetsförmedling, kommunala myndigheter och lärarkår samt representanter för ortens näringsliv». Förbundet tillstyrker oförbehållsamt motionen.

Folkpartiets ungdomsförbund understryker vikten av en effektiv yrkesvägledning för de unga men anser det diskutabelt om en särskild kår av yrkesvägledare bör upprättas, då arbetsförmedlingarnas personal bör vara kompetent även för yrkesvägledningen. Möjligen skulle för anlagsundersökningar kunna krävas ett visst antal specialister. Förbundet anser att det fulla värdet av en förbättrad yrkesvägledning vinnes blott om den kombineras med utvidgade yrkesutbildningsmöjligheter.

Svenska landsbygdens ungdomsförbund förordar en utredning i motionens syfte men framhåller, att yrkesvägledningen bör kompletteras med en tillfredsställande yrkesutbildning samt erinrar om att den lägre lantbruksundervisningen icke kan anses tillfredsställande ordnad. Förbundet understryker betydelsen av att en utredning i enlighet med motionens yrkande även beaktar jordbrukar- och landsbygdsungdomens speciella problem.

Ungsvenskarnas riksförbund tillstyrker motionen efter att i stort sett ha instämt i de olika punkter, vari motionärerna sammanfattat sina synpunkter. Beträffande punkten om anlagsundersökning framhåller förbundet att då ungdomen omedelbart efter slutad folkskola ej alltid är mogen att avgöra sitt yrkesval borde sådan undersökning företagas vid två tidsperioder, nämligen dels när ungdomen slutar folkskolan, dels vid t. ex. 16—18 år.

Det råder knappast delade meningar om att en effektiv yrkesvägledning för ungdomen är nödvändig. Vikten av att de unga, som skola gå ut i förvärvslivet, bli placerade så att deras anlag och fallenhet komma till sin rätt, kan icke nog understrykas. Med hänsyn till befolkningsutvecklingen i vårt land, som kommer att kräva stora produktiva insatser av en relativt fåtalig befolkning i de arbetsföra åldrarna, är det angeläget att ungdomens yrkesval och utbildning främjas efter rationella linjer. *Utskottet.*

Samhälleliga åtgärder till befrämjande av de ungas yrkesval och arbetsanvisning ha tidigare väl icke saknats, men det är först under de senare åren, efter tillkomsten av statens arbetsmarknadskommission, som frågan

om yrkesvägledning efter mera målmedvetna riktlinjer upptagits. Kommissionen igångsatte också våren 1941 ett organisationsarbete på yrkesvägledningens område. Denna verksamhet inom kommissionen har emellertid hittills haft karaktären av en försöksverksamhet, som ännu är behäftad med vissa brister, vilka kommissionen förklarar sig på allt sätt vilja söka avhjälpa.

Kommissionen anser att dess yrkesvägledande verksamhet i huvudsak motsvarar de synpunkter och önskemål, som motionärerna framställa. I fråga om vissa av motionärerna framförda uppslag synes kommissionen dock vara tveksam. Motionärerna framhålla starkt den på vetenskaplig grund lagda psykologiska anlagsundersökningens betydelse, medan kommissionen icke synes tillmäta de psykotekniska metoderna samma värde. Mot motionärernas uppfattning att en speciell yrkesvägledarkår borde utbildas framhåller kommissionen att det mest ändamålsenliga torde vara att yrkesvägledarens och arbetsförmedlarens uppgifter fullgöras av en och samma person.

Utskottet vill för sin del framhålla vikten av att yrkesvägledningen effektiviseras genom samverkan framför allt mellan skolan och den offentliga arbetsförmedlingen, vilka böra så utrustas att de kunna fylla den uppgift, varom här är fråga.

Att som motionärerna ifrågasatt hos Kungl. Maj:t hemställa om omedelbara åtgärder för en effektiviserad yrkesvägledning för ungdom i enlighet med i motionen framförda synpunkter synes icke lämpligt, enär frågorna om tillämpning av metoden med psykotekniska prov vid anlagsundersökningar och utbildande av en speciell yrkesvägledarkår samt om anordnande av kurser för lärare och läkare äro av så vittgående natur och även av så stor ekonomisk räckvidd, att de böra göras till föremål för närmare utredning.

Utskottet hemställer sålunda,

att första kammaren för sin del, i anledning av förevarande motion, måtte besluta att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om utredning rörande åtgärders vidtagande för en effektiviserad yrkesvägledning för ungdom i enlighet med i motionen framförda synpunkter.

Stockholm den 13 maj 1943.

På utskottets vägnar:

HERMAN ERICSSON.

Närvarande: herrar *Ericsson, Carlström, Leander, Persson, Elmgren, Caap, Lindblom* och *Fahländer*.